

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Факультет суспільно-гуманітарних наук та права
Кафедра історії та археології

Затверджено на засіданні кафедри історії та археології
завідувач кафедри _____ С.І. Пачев
протокол № 1 від 02.09.2024 р.

Назва освітнього компонента <i>Обов'язковий/вибірковий</i>	Історія українського козацтва <i>Вибірковий</i>
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Назва спеціальності	014 СО Історія 032 Історія та археологія
Назва освітньої програми	Історія
Рік викладання Семестр	2024-2025/ парний (VI) семестр / 3 курс
Викладач	Ситник Олександр Миколайович, професор, доктор історичних наук, професор кафедри історії та археології
Посилання на профайл викладача	http://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-istoriyi/sklad-kafedri-istoriyi/sitnik-oleksander-mikolajovich/ https://www.webofscience.com/wos/op/publications/summary
Контактна інформація та комунікація (зворотний зв'язок) з викладачем	+380972139300 Sytnyk_Oleksander@msspu.edu.ua Онлайн-консультації: через систему центру освітніх дистанційних технологій, Viber,
Сторінка освітнього компоненту на сайті ЦОДТ	http://www.dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=5080&notifyeditingon=1

АНОТАЦІЯ

Освітній компонент «Історія українського козацтва» покликаний вдосконалити процес вивчення здобувачами першого рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання «Давньої та середньовічної історії України». При цьому основна увага приділяється вивченню середньовічної історії України та початку Нової доби. Вивчення освітнього компонента передбачає здобуття необхідного для майбутнього бакалавра обсягу й рівня знань, щодо основних проблем й закономірних процесів з історії України, набуття бакалаврами навичок роботи з

історичними й історіографічними джерелами; забезпечення орієнтації у культурному просторі; формування світоглядної свідомості історичного мислення; виховання поваги до загальнолюдських цінностей тощо.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Мета викладання освітнього компоненту «Історія українського козацтва» полягає в засвоєнні здобувачами основних проблем й закономірних процесів з «Давньої та середньовічної історії України», формування в здобувачів вищої освіти належного рівня основоположних знань з історії українського козацтва, зокрема – процесу зародження, формування та еволюції українського козацтва.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента «Історія українського козацтва» є:

- поглиблення здобувачами знань щодо історії українського козацтва;
- вивчення процесу зародження, формування й еволюції українського козацтва з давніх часів;
- аналіз козацької археології України;
- плекання національної історичної свідомості у здобувачів;
- оволодіння практичними навичками роботи з речовими джерелами і науковою літературою тощо.

Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі повинні:

знати: предмет освітнього компонента, його структуру, понятійний апарат основних проблем й закономірних процесів з історії розвитку українського козацтва й козацько-гетьманської держави.

вміти: аналізувати історичні та історіографічні джерела; володіти формами й методами опрацювання навчально-методичної й наукової літератури, здійснювати її систематичний відбір за тематичними ознаками; формувати свою власну аргументовану позицію.

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

Інтегральна компетентність (ІК)

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Спеціальні (фахові, предметні компетентності) (ФК):

- Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.
- Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).
- Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

- Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.
- Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.
- Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.
- Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.
- Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.
- Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання (РН)

- Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.
- Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.
- Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.
- Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.
- Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.
- Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.
- Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.
- Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.
- Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.
- Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.
- Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.
- Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.
- Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

SOFT-SKILLS, ЯКІ ФОРМУЮТЬСЯ В ОСВІТНЬОМУ КОМПОНЕНТІ

1. Комунікативні навички
2. Здатність розв'язувати проблеми
3. Критичне мислення
4. Самоаналіз і саморефлексія
5. Уміння формувати власну думку та приймати рішення
6. Презентаційні навички (самопрезентація, уміння вести переговори).

ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Вид заняття	Лекція	Практичне заняття	Самостійна робота	Всього (годин, кредитів)
Кількість годин Денна форма	18	16	86	120 – 4 кр.
Кількість годин Заочна форма	8	6	106	120 – 4 кр.

Підсумковий контроль – залік

ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

У ході навчальних занять заохочується: активне залучення здобувачів до процесу розгляду, обговорення, виконання практико-орієнтованих завдань; формування творчого простору задля вдосконалення практичних навичок і вмінь роботи з історичними та історіографічними джерелами й розвитку світоглядної свідомості історичного мислення. При цьому, пріоритетним є дотримання студентоцентрованого підходу та врахування, при оцінюванні, пізнавальної активності й креативності здобувачів.

Завдання викладач надає наприкінці заняття, а також висвітлює на сторінці Центру дистанційних освітніх технологій.

При опануванні курсу необхідним є дотримання принципів академічної доброчесності. Виконання робіт здобувачами має бути оригінальним, з власними елементами дослідницького мислення. Відсутність посилань на використані джерела, компіляція, фабрикування джерел, списування (в т.ч. із використанням мобільних девайсів), втручання в роботу інших здобувачів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності є підставою незарахування роботи викладачем. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувач повинен повторно виконати роботу. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування (наприклад, сервіс Центру дистанційних освітніх технологій).

Здобувачі вищої освіти можуть брати участь у Проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) <https://nuwm.edu.ua/sp/akademichnadobrochesnistj>

Здобувачі мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті.

Освітній процес під час військового стану здійснюється у синхронно-асинхронному форматі з обов'язковим дотриманням безпекового режиму під час повітряних тривог.

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Перелік тем	Кількість годин, денна форма				Кількість годин, заочна форма				Рекомен- дована література
	л	пр	ср	всього	л	пр	ср	всього	
Тема 1. Предмет курсу. Джерела та історіографія історії українського козацтва	2	2	9	13			14	14	1-9
Тема 2. Етимологія та теорії походження українського козацтва	2	2	9	13	2		12	14	
Тема 3. Формування українського козацтва. Утворення та початок існування Запорізької Січі	2	2	9	13	2	2	10	14	
Тема 4. Розвиток українського козацтва на рубежі XVI – XVII ст.	2	2	9	13	2	2	10	14	
Тема 5. Українське козацтво в період Національно-визвольної війни середини XVII ст.	2	2	9	13	2	2	10	14	1-9
Тема 6. Українське козацтво періоду Руїни (60–80-і роки XVII ст.)	2	2	9	13			16	16	
Тема 7. Українське козацтво наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст. Гетьман І. Мазепа	2	2	9	13			16	16	
Тема 8. Руйнація Гетьманщини та Запорізької Січі в другій половині XVIII ст.	2	2	9	13			16	16	
Тема 9. Значення козацтва та його ідеології в українській та європейській історії	2		14	16			16	16	
Всього	18	16	86	120	8	6	106	120	

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Тема 1. Предмет курсу. Джерела та історіографія історії українського козацтва

Джерела, історіографія й методологія курсу «Історія українського козацтва». Феномен українського козацтва. Обставини виникнення і розвитку козацтва в середньовіччі. Козацькі літописи як історичне джерело. Документи козацтва. Оцінки козацтва істориками XIX-XX ст. М. Грушевським, Д. Яворницьким, В. Голобуцьким, В. Смолієм, В. Степанковим О. Апанович та ін. Російська та польська історіографія української козащини. Українське козацтво в літературі та описах іноземців.

Тема 2. Етимологія та теорії походження українського козацтва

Етимологія терміна «козак» та перші писемні згадки про запорозьких козаків. Історія кочового порубіжжя до XV ст. Географічні умови. Основні теорії версії й гіпотези стосовно походження українського козацтва: «хозарська», «чорноклобуцька», «черкаська», «татарська», «автохтонна», «болохівська», «бродницька», «уходницька», «захисна», «соціальна» тощо. Сучасне бачення походження українського козацтва

Тема 3. Формування українського козацтва. Утворення та початок існування Запорізької Січі

Становлення українського козацтва. Етнічний склад козацтва. Питання тюркського козакування. Передумови утворення Запорізької Січі. Перші згадки про козацтво в писемних джерелах. Явище показання України та його причини. Виникнення Запорізької Січі. Запорозьке і реєстрове козацтво. Побут, звичаї козацького товариства. Запорізька Січ – козацька республіка. Козацькі клейноди як пам'ятки історії. Виникнення та устрій Запорізької Січі. Специфіка та особливості розвою Запорізької Січі

Тема 4. Розвиток українського козацтва на рубежі XVI – XVII ст.

Суспільно-політичні зміни в українських землях після Люблінської унії. Вплив Берестейської унії на церковне життя в Україні. Доба героїчних походів і козацьких повстань. Селянсько-козацькі повстання під проводом К. Косинського, С. Наливайка. Козацькі виступи на чолі із І. Сулимою, П. Бутом, Я. Острянином. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний. Участь українського козацтва у Хотинській війні. Козацький флот. Морські походи козаків.

Тема 5. Українське козацтво в період Національно-визвольної війни середини XVII ст.

Історичні джерела про гетьмана Богдана Хмельницького та Українську козацьку державу. Передумови Національно-визвольної війни. Б. Хмельницький, його сподвижники. Характер та рушійні сили Національно-визвольної війни середини XVII ст. Битви на Жовтих Водах, під Корсунем та Пилявцями. Визвольний похід українського війська в Галичину. Програма розбудови Української козацької держави. Збарзько-Зборівська кампанія. Укладення Зборівської угоди. Берестецька битва. Українсько-московський договір 1654 р. Віленське перемир'я. Переяславська рада. Березневі статті та їх наукова оцінка. Зміна зовнішньополітичної орієнтації Б.Хмельницького. Дії українського війська в Польщі 1656–1657 рр. Формування основних принципів національної державницької ідеї.

Тема 6. Українське козацтво періоду Руїни (60–80-і роки XVII ст.)

Становище в Гетьманщині після смерті Б. Хмельницького. Українська козацька держава в другій половині XVII ст. Гетьман І. Виговський, його зовнішня та внутрішня політика. Гадяцька угода 1658 р. Конотопська битва. Переяславський договір 1659 р. Чорна рада 1663 р. Причини і наслідки громадянської війни. Наслідки Андрусівського перемир'я. Дії гетьманів. Правобережжя й Лівобережжя. Гетьман Петро Дорошенко. Гетьман Іван Самойлович. Кошовий отаман Іван Сірко. «Вічний мир».

Тема 7. Українське козацтво наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст. Гетьман І. Мазепа

Гетьманщина наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Література та письмові джерела про Івана Мазепу. Обрання гетьманом І. Мазепа. Коломацькі статті 1687 р. Зовнішня та внутрішня політика гетьмана І. Мазепа. Руйнація Росією Батурина і Запорізької Січі. Правобережна Україна наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Відродження козацького устрою на Правобережжі. Семен Палій. Боротьба козацької

старшини за відновлення державних прав України. Гетьман Пилип Орлик та його Конституція. Боротьба за козацькі права гетьманів П. Полуботка, Д. Апостола. Повернення Запорозької Січі. Козацтво у період «Другої Руїни» (1734-1750).

Тема 8. Руйнація Гетьманщини та Запорізької Січі в другій половині XVIII ст.

Ліквідація Української козацької держави та зруйнування Січі в історичних джерелах. Гетьман К. Розумовський, його діяльність. Кошовий отаман П. Калнишевський. Остаточна ліквідація гетьманства. Діяльність П. Рум'янцева в Лівобережній Україні. Скасування козацького устрою на Слобожанщині. Ліквідація решток автономного устрою Гетьманщини. Соціально-політичне та економічне становище в Правобережній Україні. Розгортання повстанського руху. Гайдамаччина і козацтво. Максим Залізняк та Іван Гонта. Дунайське й Кубанське козацтво.

Тема 9. Значення козацтва та його ідеології в українській та європейській історії

Роль українського козацтва в українській історії. Ідейні трансформації в Україні від кінця XV – до XVII ст. Ідеологічні погляди та концепції Козацько-гетьманської держави. Козацькі традиції в українських повстанських формуваннях періоду громадянської і Другої світової воєн. Сучасне козацтво. Проблеми й перспективи козацького руху в Україні.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1	Написання есе 1 «Формування українського козацтва»
2	Написання есе 2 «Українське козацтво в період Національно-визвольної війни середини XVII ст.»
3	Написання есе 3 «Значення козацтва та його ідеології в українській та європейській історії»

Детальний опис завдань до самостійної роботи представлений на сайті ЦОДТ

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Методологія, джерела та історіографія курсу. Феномен українського козацтва. Термін «козак». Обставини виникнення і розвитку козацтва в період Середньовіччя. Козацькі літописи як історичне джерело. Документи козацько-гетьманської держави. Оцінки козацтва істориками XIX–XX ст. М. Грушевським, Д. Яворницьким, В. Голобуцьким, В. Смолієм, В. Степанковим О. Апанович та ін. Російська та польська історіографія української козащини. Українське козацтво в літературі та описах іноземців.

Етимологія терміна «козак» та перші писемні згадки про запорозьких козаків. Історія кочового порубіжжя до XV ст. Географічні умови. Основні теорії версії й гіпотези стосовно походження українського козацтва: «хозарська», «чорноклобуцька», «черкаська», «татарська», «автохтонна», «болохівська», «бродницька», «уходницька», «захисна», «соціальна» тощо. Сучасне бачення походження українського козацтва.

Становлення українського козацтва. Етнічний склад козацтва. Питання тюркського козакування. Передумови утворення Запорізької Січі. Перші згадки про козацтво в писемних джерелах. Явище покозачення України та його причини. Виникнення Запорізької Січі. Запорозьке і реєстрове козацтво. Побут, звичаї козацького товариства. Запорізька Січ – козацька республіка. Козацькі клейноди як пам'ятки історії. Виникнення та устрій Запорізької Січі. Специфіка та особливості розвою Запорізької Січі.

Суспільно-політичні зміни в українських землях після Люблінської унії. Вплив Берестейської унії на церковне життя в Україні. Доба героїчних походів і козацьких повстань. Селянсько-козацькі повстання під проводом К. Косинського, С. Наливайка. Козацькі виступи на

чолі із І. Сулимою, П. Бутом, Я. Острянином. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний. Участь українського козацтва у Хотинській війні. Козацький флот. Морські походи козаків.

Історичні джерела про гетьмана Бодана Хмельницького та Українську козацьку державу. Передумови Національно-визвольної війни. Б. Хмельницький, його сподвижники. Характер та рушійні сили Національно-визвольної війни середини XVII ст. Битви на Жовтих Водах, під Корсунем та Пилявцями. Визвольний похід українського війська в Галичину. Програма розбудови Української козацької держави. Збаразько-Зборівська кампанія. Укладення Зборівської угоди. Берестецька битва. Українсько-московський договір 1654 р. Віленське перемир'я. Переяславська рада. Березневі статті та їх наукова оцінка. Зміна зовнішньополітичної орієнтації Б.Хмельницького. Дії українського війська в Польщі 1656–1657 рр. Формування основних принципів національної державницької ідеї.

Становище в Гетьманщині після смерті Б. Хмельницького. Українська козацька держава в другій половині XVII ст. Гетьман І. Виговський, його зовнішня та внутрішня політика. Гадяцька угода 1658 р. Конотопська битва. ереяславський договір 1659 р. Чорна рада 1663 р. Причини і наслідки громадянської війни. Наслідки Андрусівського перемир'я. Дії гетьманів. Правобережжя й Лівобережжя. Гетьман Петро Дорошенко. Гетьман Іван Самойлович. Кошовий отаман Іван Сірко. «Вічний мир».

Гетьманщина наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Література та письмові джерела про Івана Мазепу. Обрання гетьманом І. Мазепи. Коломацькі статті 1687 р. Зовнішня та внутрішня політика гетьмана І. Мазепи. Руйнація Росією Батурина і Запорізької Січі. Правобережна Україна наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Відродження козацького устрою на Правобережжі. Семен Палій. Боротьба козацької старшини за відновлення державних прав України. Гетьман Пилип Орлик та його Конституція. Боротьба за козацькі права гетьманів П. Полуботка, Д. Апостола. Повернення Запорозької Січі. Козацтво у період «Другої Руїни» (1734–1750).

Ліквідація Української козацької держави та зруйнування Січі в історичних джерелах. Гетьман К. Розумовський, його діяльність. Кошовий отаман П. Калнишевський. Остаточна ліквідація гетьманства. Діяльність П. Рум'янцева в Лівобережній Україні. Скасування козацького устрою на Слобожанщині. Ліквідація решток автономного устрою Гетьманщини. Соціально-політичне та економічне становище в Правобережній Україні. Розгортання повстанського руху. Гайдамаччина і козацтво. Максим Залізняк та Іван Гонта. Дунайське й Кубанське козацтво.

Роль українського козацтва в українській історії. Ідейні трансформації в Україні від кінця XV – до XVII ст. Становлення ідеології запорізького козацтва. Ідеологічні погляди та концепції Козацько-гетьманської держави. Українські Січові Стрільці. Козацькі традиції в українських повстанських формуваннях періоду громадянської і Другої світової воєн. Сучасне козацтво. Проблеми й перспективи козацького руху в Україні.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми й засоби оцінювання
РН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.	Лекція з проблемним викладом. Пояснення, опрацювання наукових досліджень, аналітичний метод, синтетичний метод, навчальні дискусії, створення ситуацій пізнавальної новизни, самостійна робота студентів тощо.	Поточний контроль: практичний контроль (виконання практико-орієнтованих завдань, аналіз відео). Підсумковий контроль: залік (письмова робота).
РН 10. Застосовувати сучасні	Пояснення, семінар з проблемним викладом, аналіз	Поточний контроль: практичний контроль

методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.	джерел, створення ситуації зацікавленості, частково-пошуковий метод, виконання індивідуальних навчальних завдань, самостійна робота студентів.	(виконання практико-орієнтованих завдань, аналіз методологічної бази й джерел). Підсумковий контроль: залік (письмова робота).
--	--	--

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ФОРМ І ВИДІВ КОНТРОЛЮ

Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyyu/dokumenty-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/> та «Положення про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyyu/dokumenty-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/>.

Бально-накопичувальна система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з кожного освітнього компонента містить поточний, підсумковий контроль знань та оцінювання самостійної роботи. Робота здобувачів на навчальних заняттях оцінюється за видами навчальної діяльності. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні роботи здобувачів на навчальних заняттях складає 30 балів. Самостійна робота є видом навчальної діяльності здобувача, яка підлягає оцінюванню. Викладач визначає види самостійної роботи здобувачам. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні самостійної роботи здобувачів складає 30 балів.

Підсумковий контроль знань – вид контролю, який проводиться наприкінці навчального семестру у формі екзамену, заліку/диференційного заліку.

Загальний бал (ЗБ) з освітнього компонента складається з суми балів, отриманих за навчальну, самостійну роботу та підсумковий контроль знань.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи (КР), загальний бал рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; КР = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено проходження навчальної практики (НП), загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + НП) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; НП = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи та проходження навчальної практики, загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР + НП) / 3$, де ЗБ ОК = 100 балів; КР = 100 балів; НП = 100 балів.

Бально-накопичувальна система здобувача з освітнього компонента		
Ви ди на вч ал ьн		Змістовна тема 1. Т1.-Т9.
	Робота на навчальних заняттях (максимальний сумарний бал – 30):	
	Підбір і розробка різних видів завдань на розвиток навичок та умінь з кожного виду діяльності	10

ої дія ль но сті зд об ув ач а, які пі дл яг аю ть оц ін юв ан ню	та проведення їх на практичному занятті.		
	Підготовка презентації.	10	
	Моделювання й розробка структурно-логічних схем.	10	
	Самостійна робота здобувача (максимальний сумарний бал – 30):		
	Формування українського козацтва	10	
	Українське козацтво в період Національно-визвольної війни середини XVII ст.	10	
	Значення козацтва та його ідеології в українській та європейській історії	10	
	Підсумковий контроль: залік (максимальний бал – 40)		
	Загальний бал (максимальний бал – 100)		

ОЦІНЮВАННЯ ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вид діяльності	Критерії оцінювання
Підбір і розробка різних видів завдань на розвиток навичок та умінь з кожного виду діяльності та проведення їх на практичному занятті.	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – завдання виконанні відмінно, відповідають сучасним методичним вимогам і мають чітку мету для кожного виду діяльності; використання інтерактивних та інноваційних завдань сприяє належному аналізу розвитку українського козацтва й козацько-гетьманської держави та вдосконаленню навичок дослідницької роботи з джерелами та об'єктивного аналізу історичних фактів.</p> <p>8-9 балів – завдання виконанні добре, відповідають методичним вимогам, але не всі завдання інтерактивні або диференційовані; завдання ефективні для розвитку навичок, але вимагають певної корекції.</p>

.	<p>7-5 балів – завдання виконанні задовільно, на посередньому рівні, без врахування усіх необхідних елементів.</p> <p>4-1 бал – виконано недостатньо завдань, котрі не відповідають поставленим цілям, або ж не розкривають всі види діяльності; відсутність інтерактивності або інноваційних підходів, не вміння провести їх на практичному занятті.</p> <p>0 балів – відсутність виконаних завдань, або ж вони не відповідають встановленим вимогам.</p>
Підготовка презентації.	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – у поданій презентації завдання відбито глибоке розуміння та усвідомлення навчального матеріалу; використано новаторські, творчі ідеї та методичні підходи щодо процесу розвитку українського козацтва й козацько-гетьманської держави.</p> <p>8-9 балів – подана презентація показує добре усвідомлення теми, але можуть бути деякі неточності або упущення; присутні креативні елементи, проте їхня новизна не так виразно демонструє основні зразки розвитку українського козацтва й козацько-гетьманської держави.</p> <p>7-5 балів – подана презентація завдання демонструє деяке розуміння теми, але має серйозні прогалини, основні зразки процесу розвитку українського козацтва й козацько-гетьманської держави висвітлені слабо.</p> <p>4-1 бал – подана презентація завдання не відповідає основним вимогам і стандартам; відсутні будь-які елементи креативності; матеріал подається стандартно; інформація викладена не зрозуміло.</p> <p>0 балів – презентацію основних зразків процесу розвитку українського козацтва й козацько-гетьманської держави не надано, або ж вона не містить жодної змістовної інформації.</p>
Моделювання й розробка структурно-логічних схем.	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – завдання виконано відмінно; відслідковується повнота та розуміння навчального матеріалу; моделювання процесу розвитку українського козацтва й козацько-гетьманської держави здійснено належним чином. Здобувач демонструє навички ефективно й аргументовано розробки структурно-логічних схем.</p> <p>8-9 балів – завдання виконані добре, але не в повній мірі. У ході виконання завдання допускалися певні помилки. Моделювання процесу розвитку українського козацтва й козацько-гетьманської держави здійснено не в повному обсязі. Здобувач демонструє певним чином обґрунтовані розробки структурно-логічних схем.</p> <p>7-5 балів – завдання виконані задовільно, без належного розуміння й креативного підходу. У ході моделювання процесу розвитку українського козацтва й козацько-гетьманської держави допускалися помилки. Здобувач демонструє деякі розробки структурно-логічних схем.</p> <p>4-1 бал – завдання виконані неповно, на низькому рівні з помилками, очевидне поверхове розуміння моделювання процесу розвитку українського козацтва й козацько-гетьманської держави. Здобувач демонструє незначні розробки структурно-логічних схем.</p>

	0 балів – завдання не виконано або наданий матеріал не відповідає вимогам.
Формування українського козацтва	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – завдання виконано на відмінно; всебічно продемонстровано сучасну методологію й належне розуміння процесу формування українського козацтва.</p> <p>8-9 балів – завдання виконано добре; певним чином продемонстровано сучасну методологію й деяке розуміння процесу розвитку українського козацтва й козацько-гетьманської держави.</p> <p>7-5 балів – завдання виконано задовільно; сучасну методологію та розуміння процесу формування українського козацтва виявлено посередньо.</p> <p>4-1 бал – завдання виконано недостатньо; розуміння процесу формування українського козацтва виявлено слабо.</p> <p>0 балів – відсутність виконаних завдань, або ж вони не відповідають встановленим вимогам.</p>
Українське козацтво в період Національно-визвольної війни середини XVII ст.	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – завдання виконано відмінно, відповідає сучасній методології; використання новітньої історіографії сприяє належному аналізу українського козацтва в період Національно-визвольної війни середини XVII ст.</p> <p>8-9 балів – завдання виконано добре, загалом відповідає сучасній методології, але не всі чинники розвитку українського козацтва в період Національно-визвольної війни середини XVII ст. обґрунтовано належним чином.</p> <p>7-5 балів – завдання виконано задовільно, на посередньому рівні, без врахування усіх чинників розвитку українського козацтва в період Національно-визвольної війни середини XVII ст.</p> <p>4-1 бал – завдання виконано недостатньо; характер розвитку українського козацтва в період Національно-визвольної війни середини XVII ст. висвітлено слабо.</p> <p>0 балів – відсутність виконаних завдань, або ж вони не відповідають встановленим вимогам.</p>
Значення козацтва та його ідеології в українській та європейській історії	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – завдання виконано відмінно; відповідає сучасній методології; характеристику значення козацтва та його ідеології в українській та європейській історії здійснено належним чином.</p> <p>8-9 балів – завдання виконано добре, але не в повній мірі; характеристику значення козацтва та його ідеології в українській та європейській історії здійснено не в повному обсязі.</p> <p>7-5 балів – завдання виконано задовільно, без належного розуміння й креативного підходу. У ході характеристики значення козацтва та його ідеології в українській та європейській історії допускалися певні помилки.</p> <p>4-1 бал – завдання виконано неповно, з упущеннями й помилками; характеристику значення козацтва та його ідеології в українській та європейській історії здійснено поверхово.</p> <p>0 балів – завдання не виконано або наданий матеріал не відповідає вимогам.</p>

Підсумковим контролем на освітньому компоненті є усний **залік**, на його складання надається 40 балів. Залік включає 2 теоретичні питання (максимально по 10 балів за кожне), та 10 тестових завдань (по 2 бали за вірну відповідь) з усіх тем, які входять до програми освітнього компоненту.

Критерії оцінювання підсумкового контролю:

Характеристика критеріїв оцінювання знань	Якісна шкала	Оцінювання теоретичного питання, практичного завдання	За 40 бальною шкалою
Високий рівень Характеризується глибокими, міцними, узагальненими, системними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	відмінно	9-10	36-40
Високий рівень Характеризується глибокими і міцними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має частково дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	добре	8	33-35
Достатній рівень Характеризується знаннями суттєвих ознак, понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними. Студент самостійно засвоює знання у стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, синтезом, узагальненням, порівнянням, абстрагуванням), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки.	добре	6-7	30-32
Середній рівень Знання неповні, поверхневі. Студент відновлює основний навчальний матеріал, але недостатньо осмислено, не вміє самостійно аналізувати, робити висновки. Здатний вирішувати завдання за зразком. Володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.	задовільно	5	27-29
Початковий рівень Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, обумовлюється початковим уявленням про предмет вивчення.	задовільно	3-4	24-26
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач.	Не зараховано (з можливістю)	2-3	21-23

	повторного складання)		
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватись при виконанні практичних задач, незнання основних фундаментальних положень	Не зараховано (з обов'язковим повторним вивченням освітнього компонента)	0-1	1-20

Оцінювання результатів навчання в Університеті здійснюється відповідно до 100-бальної шкали:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики, диференційованого заліку	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ОТРИМАНИХ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, регулюється Положенням про порядок визнання результатів навчання у процесі неформальної освіти в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького <http://surl.li/lgwzd>

Викладач надає здобувачам актуальну інформацію про підвищення рівня професійної підготовки та можливе перезарахування результатів, отриманих у неформальній освіті. Такі рекомендації надаються здобувачам на сторінках освітніх компонентів на ЦОДТ, а також в telegram-групах.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА
ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович В. Коротка історія козаччини / В. Антонович. – К. : Україна, 1991. – 158 с.
2. Антонович В. Про козацькі часи на Україні / В. Антонович. – К.: Дніпро, 1991. – 238 с.

3. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі / О. Апанович. – К., 1993. – 287 с.
4. Апанович О. М. Розповіді про запорозьких козаків / О. М. Апанович. – К. Дніпро, 1991. – 335 с.
5. Історія українського козацтва: нариси: у 2 т. / за ред. В. А. Смолія. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006 – . – Т. 1. – 800 с.
6. Полонська-Василенко Н. Історія України / Н. Полонська-Василенко. – К.: «Либідь», 1992 – . – Т. I. – 672 с.
7. Полонська-Василенко Н. Історія України / Н. Полонська-Василенко. – К.: «Либідь», 1992 – . – Т. I. – 672 с.
8. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків / Д. І. Яворницький. – К.: Наук. думка, 1990 – . – Т. 1. – 562 с.
9. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків / Д. І. Яворницький. – К.: Наук. думка, 1990 – . – Т. 2. – 560 с.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

10. Боплан Г. Л. де. Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн / Г. Л. де. Боплан; пер. з фр. Я. І. Кравця, З. П. Борисюк. – К.: Наук. думка; Кембрідж: Укр. наук. ін-т, 1990. – 256 с. – (Україна в міжнародних зв'язках: хроніки, мемуари, щоденники).
11. Винар Л. Огляд історичної літератури про початки української козащини / Л. Винар // Український історик. – 1965. – Вип. 1-2 (5-6). – С. 28-37; Вип. 3-4 (7-8). – С. 17-38.
12. Винар Л. Силуети епох: Дмитро Вишневецький, Михайло Грушевський / Л. Винар. – Дрогобич: Відродження, 1992. – 184 с.
13. Грушевський М. С. Історія України, приладжена до програми вищих початкових шкіл і нижчих класів шкіл середніх / М. С. Грушевський. – К.: Варта, 1993. – 256 с.
14. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 1991 – . – Т. 7. – 1995. – 628 с.
15. Дорошенко Д. І. Запоріжжя в історичній літературі / Д. І. Дорошенко // Український історик. – Т. 38. – 2001. – Ч. 1-4. – С. 74-83.
16. Голобуцький В. А. Гомін, гомін по діброві / В. Голобуцький. – К.: «Веселка», 1968. – 204 с.
17. Заруба В. М. Українське козацьке військо в російсько-турецьких війнах останньої чверті XVII століття: Монографія / В. М. Заруба. – Дніпропетровськ: ПП Ліра ЛТД, 2003. – 464 с.
18. Каляндрук Т. Загадки козацьких характерників / Т. Каляндрук. – Львів: ЛА «Піраміда», 2007. – 228 с.
19. Кралюк П. Турок не козак. Образ тюркських народів в українській «козацькій літературі» ранньомодерної доби / П. Кралюк // Повернення в Царгород / За заг. ред. Л. Івшиної; [вид. 2-е стереот.]. – К.: ТОВ «Українська прес-група», 2016. – С. 175-205.
20. Наливайко Д. С. Козацька християнська республіка (Запорізька Січ у західноєвропейських історико-літературних пам'ятках / Д. С. Наливайко. – К.: Дніпро, 1992. – 495 с.
21. Січинський В. Ю. Чужинці про Україну / В. Ю. Січинський. – К.: Довіра, 1992. – 256 с.
22. Фігурний Ю. Історичні витоки українського лицарства / Ю. Фігурний. – К.: Стилос, 2004. – 308 с.
23. Халимоненко Г. Вільні люди степів. Інститут козацтва: тюркського та українського / Г. Халимоненко // Повернення в Царгород / За заг. ред. Л. Івшиної; [вид. 2-е стереот.]. – К.: ТОВ «Українська прес-група», 2016. – С. 206-223.
24. Щербак В. О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. / В. О. Щербак. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 272 с.
25. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. – Львів: «Світ», 1990 – . – Т. 1. – 319 с.

26. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. – Львів: «Світ», 1991 – . – Т. 2. – 440 с.
27. Яворницький Д.І. Дніпрові пороги: Географічно-історичний нарис. – Дніпропетровськ: «Промінь», 1989. – 142 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Архив Юго-Западной России: [Електронний ресурс]. – К., 1868. – Часть 3. – Т. 1: 1868. Акты о козаках (1500-1648). – Режим доступу: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/1810-ch-3-t-1-akty-o-kozakah-1500-1648-1863#page/1/mode/grid/zoom/1>.
2. Горбань В. І. Проблема походження козацтва в історичній науці / В. І. Горбань, Т. В. Нагорна. – Полтава: ПОППОП, 1998. – 35 с.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/5730642/page:7/>.
3. Голобуцький В. Запорозьке козацтво: [Електронний ресурс] / В. Голобуцький. – К.: Вища шк., 1994. – 539 с. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/holob/hol.htm>
4. История русов или Малой России. Сочинение Георгия Кониского, архиепископа Белорусского: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/istrus/rusiv1.htm>
5. Літопис Гадяцького полковника Григорія Грабянки; пер. із староукр. Р. Іванченка. – К.: Т-во «Знання», 1992. – 192 с.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/grab/hrab.htm>
6. Симоновський П. І. Краткое описание о казацком малороссийском народе и о военных его делах: [Електронний ресурс] / П. І. Симоновський. – М.: Университетская типография, 1847. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/symon/sym.htm>
7. Щербак В. О. До витоків українського козацтва: [Електронний ресурс] / В. О. Щербак. – Режим доступу: http://shron.chtyvo.org.ua/Scherbak_Vitalii/Do_vytokiv_ukrainskoho_kozatstva.pdf

Публікації з освітнього компонента викладачів освітньої програми, з якими можна ознайомитися в репозиторії <http://eprints.mdpu.org.ua> та у вільному доступі у мережі Інтернет:

1. Ситник О. Український історик Іван Каманін. *Український історик*. 1991. № 1–2. С. 115–132.
2. Ситник О. М. Формування ідеології козацтва як визначальний чинник політико-правового розвитку середньовічної України / О. М. Ситник // Наука. Релігія. Суспільство. – 2003. – № 3. – С. 160-162.
3. Ситник О. М. Постать Богдана Хмельницького як історіософське підґрунтя національно-патріотичного виховання студентської молоді. *Версус*. № 7. 2016. С. 56-60.
4. Смолій В. А., **Ситник О. М.** Українська козацька держава «Військо Запорозьке» (XVII – др. пол. XVIII ст.). *Українська державність: історико-правничі нариси*. Нарис чотирнадцятий. / за заг. ред. В. А. Смолій. Київ: Юридичне видавництво «Право України», Всеукраїнська правозахисна організація «Меморіал» імені Василя Стуса, 2021. С. 327–377. – **Розділ у колективній монографії.**
5. Баган О. Історіософські есе. Відп. ред. **Олександр Ситник**. Мелітополь-Тернопіль: Науково-дослідний центр імені Дмитра Донцова; Вид-во «Крила», 2021. 384 с.